ÇINARALTI

HAFTALIK İLİM VE SANAT MECMUASI

BU SAYIDAKİLER:

İki sınır ..... *Yusuf Ziya Ortaç*

Vazife aşkı ..... *H. E. Erkilet*

Konyadan bir manzara ..... *Resim*

Divan edebiyatında Ramazan ..... *İbn-ül-Emin M. Kemal*

Teşrin (Şiir) ..... *Edip Ayel*

Sana ermek için (Şiir) ..... *Halide Nusret Zorlutuna*

Barbarosu okurken ..... *Dündar Akünal*

Bugünkü Türkçülüğün esasları ..... *Hüseyin Namık Orkun*

Rüyam ..... *Yekta Karamustafa*

Ölü fırınları ve kül mezarları ..... *Anatomi Prf. Zeki Zeren*

Kumlar (Şiir) ..... *Şükûfe Nihal*

Şehzade Mehmedin düğünündeki hediyeler ..... *Mimar S. Çetintaş*

Yemin (Hikâye) ..... *Kadri Gökalp*

Kitaplar ve gazeteler ..... *Çınaraltı*

Seçme, güzel şiirler ..... * *

MİLLİYETÇİ DERGİLER

SAYI: 11 139 KURUŞ: 10

UCUZ ABONE

1941 yılı sonu olan 30 birincikânuna kadar

Bütün okuyucularımıza ucuz abone!

ÇINARALTI mecmuası, Türk milleti için çıkıyor. Gayesi, millî aşkı yaymak, millî san'atı yaymak, millî ideali yaymaktır.

Subaylarımıza, muallimlerimize, mekteplilerimize

Açtığımız ucuz abonenin gördüğü büyük rağbeti düşünerek bu kolaylığı bütün okuyucularımıza göstermeğe karar verdik.

Bu müddet içinde abone olacaklara
Çınaraltı'nın yıllığı (400), altı aylığı (200) kuruştur.

GRİPİN

Baş, diş, nezle, grip, romatizma

Nevralji, kırıklı kve bütün ağrılarınızı derhal keser

İcabında günde 3 kaşe alınabilir. Taklitlerinden sakınınız. Her yerde pullu kutuları israrla isteyiniz

Mutlaka kazanacaksınız!

Millî piyango, netice itibarile daima kazançtır!

BİR MİLLÎ PİYANGO

bileti almakla, mutlaka kazanacaksınız. Bu kazanç, şahsî olmasa da millîdir. Cebinize girmeyen ikramiye, iki çelik kanat olup göklerde sizi koruyacaktır.

Millî piyangoyu hiç bir ay kaçırmayınız!

MİLLİYETÇİ DERGİLER

KİTAPLAR

GAZETELER

Kara İnci'den :

Zonguldakta çıkan (Kara İnci) den bir kere daha bu sütunlarda bahsetmiştik. Bu aylık dergi, yolunu şu cümlede hulâsa etmiştir : (Türkçü, edebiyat ve kültür mecmuası)..

Bize gelen yedinci sayısının da yapraklarını sevinçle, gururla çevirdik. Her sahifesinde milli şuurun ışıktan izleri var.

Artık, yer yer vatan köşelerinden gelen mecmualarda, gazetelerde, Türklük aşkının çarpan kalbini duymaktayız.

Kendi karışık hüviyetlerini, yabancı bir ideolojinin kızıl perdesi arkasına saklıyarak ötenlerin (ses) i, artık pek yakında çıkmaz, çıkamaz olacaktır. Bu toprakların tek sahibi olan Türk milleti, bunu böyle istiyor.

(Kara İnci) nin ak sahifelerinden aldığımız (Türkçülük ve İdeal) başlıklı güzel yazıyı, Çınaraltının öz düşüncesi gibi benimsiyerek neşrediyoruz :

TÜRKÇÜLÜK ve İDEAL

Milletlerin, yaşayabilmesi için mutlak surette bir ideale bütün benlikleriyle sarılmış olmalarının lüzumunu, tekrar tasrihe ihtiyaç yoktur. İstikrar bulmuş bir ideale sahip olmıyan, yalnız günlük yaşama kaygısiyle uğraşan milletlerin, bugünkü bâdireden yarına hür ve salim çıkacakları tahmin edilebilir mi? Bugün şu hakikat meydandadır ki, milletler arasındaki yaşama ve üstünlük mücadelesi ezelî ve edebîdir. Bu mücadele, ancak müsbet bir ideale inanmış, millî kaynaklarına güvenebilen milletlerin zaferi olacaktır.

İdeal, kutsallığı, doğuracağı yarınların büyüklüğü ve parlaklığı nisbetinde kendisini yaşatabilecek maddî ve manevi kudreti, senesinde toplamış bir millet ister. İdealin tahakkukunda herhangi bir geciktirmeye sebep olacak engellerin ortadan kaldırılması, zamanın ve mekânın şeraitine uygun davalara bırakılır. Buna göre, dâvaların ömrü ekseriya muvakkat bir zamana inhisar eder.

Yukarıdaki izahat ve mütaleaların neticesi olarak, kendi dâvâ ve idealimizin neler olabileceği ve ne gibi şart ve esaslar dahilinde tahakkuk edebileceği anlaşılır. Bizim, bugün, sarsılmıyan bir imanla peşinde koştuğumuz ve millî kalkınma dâvâlariyle nülâsa edilebilen dâvâlar, Türkçülük idealinin ilk basamakları addolunmalıdır. Zira, her sahada birleşmiş, kuvvetli ve medenî Türkiye'nin millî bünyesine en iyi uyabilecek ideal, Türkçülük'tür!

İsfendiyar Baruönü

Ülkü'den :

Ankara Halkevinin mecmuası (Ülkü) yeni bir idarenin elinde, yeni bir şekil almıştır. Bundan sonra, on beş günde bir çıkacak olan yeni (Ülkü) nün ilk sayısında Ahmet Kutsi Tecer'in (Konya Destanı) isimli güzel bir şiiri var. Aynen alıyoruz :

KONYA DESTANI

Sabahtan vardım Konya'ya,
Baktım cihan uyanık.
Kimi binek, kimi yaya,
Baktım meydana uyanık.

Şehirde herkes ayakta,
Kepenkler kaldırılmakta.
Asker, mektepli sokakta,
Baktım her yana uyanık.

Sabahtan akşama kadar,
Didinir, terler, çabalar,
Uyanık bütün babalar,
Oğul, kız, ana uyanık.

Konuşursan bir kelime,
Kavuşursun bir selâma,
Lâfızda şîve var ama,
Fikirde mânâ uyanık.

Karatay, İnceminare,
Dolaştım hep birer kere.
Her köşeye, her esere,
Bakındım rânâ uyanık.

Alâiddin Tepesi'ne,
Çıktım tarihin sesine.
Selçukların türbesine,
Baktım, âmenna, uyanık.

Baktım tarihe, zamana,
Baktım Alâiddin Han'a,
Baktım o büyük insana,
Kılıç Arslan'a, uyanık.

Görünmez bir debdebede,
Gönüllerden bir türbede,
Yeşil üsküflü kubbede,
Uyur Mevlâna, uyanık.

Tecerim bu nasıl hülya,
Uyanıkken gördüm rüya.
Eski Konya, Yeni Konya,
Göründü bana uyanık.

A. K. TECER

Yurd'dan :

Aylık üniversiteliler mecmuası (Yurt) un son sayısındaki (Alâeddin Ören) imzalı baş yazı şu satırlarla başlıyor :

[Türk edebiyatı, son zamanlarda münekkit geçinen bazı basiretsiz ve ne istediğini bilmez adamların veçhe vermek istiyen tenkitlerine uyarak tehlikeli ispazmozlar geçirdi.

Altı yedi senelik san'at hayatımızı tetkik edersek orada, meçhul işçilerin hakla rını (!) sözüm ona tercemân etmiye çalışanlar, san'at namına tahteşşuurlarını kusup doktor Freud'e, ilmî olmasa da, materyeller, ham de eski edebiyatın bir zümre edebiyatı olup, kendilerinin bütün insanlara hitap etmek istidadında bulunduklarını iddia edenlerle dolup taşmıştı.]

İşte, öz Türk gençliğinin duygularını aksettiren bu uyanık yazı da, nihayet bizi sevindiren hayırlı alâmetlerden birîdir.

Kendilerini Türk gençliğinin san'at ve fikir mahsulleri gibi ortaya atarak, edebiyat vak'ası diye bir zabıta vak'ası yapan soyu bozuk serserilerin, halis Türk gençliğiyle asla bir münasebeti olmadığını ve olamıyacağını biz pek iyi biliyorduk. Artık yurdun her köşesinden akseimiye başlıyan sesler, bu kanaatimizde ne kadar haklı olduğumuzu göstermekle bizi sevindiriyor.

ÇINARALTI

Kozanda, Hat kâtibi bay Ali Celâ Şimşek'e :

— Coşkun sevgilerinize dileklerimizi bir olduğunu görmekten doğan bir sevinçle teşekkür ederiz. Elbette güzel günler göreceğiz. Mecmualarınız gönderilecektir.

★

Ulukışlada bay Salâhattin Hakkı Esatoğlu'na :

— Pek güzel şiirlerinizi aldık. Fakat biz asıl sizin memleket duygularını ve millî tahassüsleri terennüm eden eserlerinizi bekliyoruz.

★

Ordu gazetesi: Bay Sadri Us'a :

— (Çınaraltı) başlıklı kıymetli yazınızda millî heyecanını ayni kaynaktan alan gönüllerimizin birleştiğini gördük. Sizin gibi candan mefkûre dostları bizim bu yolda beklediğimiz en büyük mükâfattır. Müfsidlerin nifakı bizi yolumuzdan ayıramaz. Arkadaşımız Bay Dr. Yekta Karamustafa'ya saygılar ve teşekkürler.

★

Bay Rifat Altan'a:

— Çınaraltı'na bir gün uğrarsanız görüşürüz.

160

Çınaraltı

Dilde, Fikirde, işde Birlik.

SAYI :	İdarehanesi;	TELEFON :
11	İstanbul, Ankara caddesi, Hususî daire	22129

İKİ SINIR

Yazan: **Yusuf Ziya ORTAÇ**

Kültür sınırlarımız hangi asırlara ve nerelere kadar dayanıyor?

Bunu, büyük fikir ve san'at arayıcılarına sormağa hacet yok. İstediğimiz cevabı, mekteb kitablarında bulabiliriz:

Alnını, sekizinci asra dayayan Orhun kitabelerinden başlayarak, Kodatkobiliklerile, Haybetülhakayıklarile, Divanı lûgatüttürklerile, Muhakemetül lûgateynlerile, Babürnamelerile, bütün Çagatay edebiyatı, lise proğramlarında, Türk edebiyatı tâbiiyetine girmiştir.

Ali Şir Nevaîyi, daha birkaç ay evvel, millî irfanımızın bir gururu olarak resmen selâmladık!

Duyuğ,ları, ingilizceye bile çevrilen Kadı Bürhaneddinden, Âzerilerin Molyeri diye anılan Fetih Ali Ahondof'a kadar, altı asırlık Âzerî edebiyatı ise, Divan edebiyatımızın çevresi içinde, belli belirsiz şive farklarile çağlayan bir kardeş sesidir.

Tefekkür hayatımızın nüfus kütüğünde, Türk tababetinin babasını arayınız, karşınıza şu isim çıkar: İbni Sinâ!

Türk tarihini açınız: Hint topraklarından Gazneli Mahmudun nal sesleri gelir!

San'at mefahirimizi sayarken, İznik çinilerini pişiren, Üsküdar çatmalarını dokuyan dedelerimizin yanında, Çinde ilk kâğıdı yuğuran, Herat'ta deri işlerinde şaheserler yaratan büyük cedlerimizi de hürmetle düşünürüz.

Ziya Gök'alp'ın (Turan) manzumesi, otuz yıl önce bir hayal cür'etiydi. Bugün:

..... **Atilâ, Cengiz**

Zaferle nkımı tetviç eden bu nasiyeler

Mekteb kitablarında nesre çevrilmiş bir hakikattir.

Türk kültürünü, artık Domaniç yaylâğından alıp Misakı Millî hudutları içine hapsedemeyiz.

Bundan ötürüdür ki, devletimizin resmî sınırlarından başka, bütün lehçelerile Türk dillerini ve bütün hususî çizgilerile Türk illerini çevresinde toplayan bir de milî sınırlarımız olduğunu artık düşünmemiz gerek.

Yusuf Ziya ORTAÇ

18 Birinciteşrin 1941 Cumartesi

ÇINARALTI

Haftalık Türkçü, Fikir ve Sanat Mecmuası

Cumartesi günleri çıkar.

Abone şartları :

Yıllığı 500, altı aylığı 250 kuruş.

Ecnebi: Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş.

Fiatı : 10 Kuruş.

İLLİYETÇİ DERGİLER

Sayı=11, 18 Birincitesrin 1941

VAZİFE AŞKI

Yazan:
Emekli General
H. E. ERKİLET

Orhun yazısında Türk Hakanı şöyle diyor: «TÜRK TANRISI, TÜRK MİLLETİ YOK OLMASIN DİYE ATALARIMI GÖNDERDİ VE BENİ GÖNDERDİ. BEN HAKAN OLUNCA, GÜNDÜZ OTURMADIM, GECE UYUMADIM. TÜRK MİLLETİ AÇ İDİ DOYURDUM, ÇIPLAK İDİ GİYDİRDİM, FAKİR İDİ ZENGİN ETTİM». Bu sözler Türklerde vazife duygusunun en eski devirlerdenberi ne kadar ileri ve yüksek tutulduğunu gösterir.

Türk Hakanı, gündüz oturmamış, gece uyumamış. Çünkü Türk Tanrısı atalarını ve kendisini Türk milleti yok olmasın diye göndermiş. Türk milleti ise açtı, çıplaktı ve fakirdi. Onu doyurmak, giydirmek ve zengin etmek lâzımdı ve bunlar Hakanın vazifesi idi. Vazife görülmeden yani borç ödenmeden Türk Hakanı rahat edemezdi. Onun için gündüz oturmadı, gece uyumadı; fakat Türk milletini doyurdu, giydirdi ve zengin ettı. Ne mutlu o Hakana ve ne mutlu o ulusa.

İşte eskidenberi Türklerde vazife telâkkisi böyle idi; yani mukaddes bir duygu ve aşk halinde idi. Vazife, bilhassa yurt ve ulus için olduğu zaman kutlu olur. Bu sebeple vazife uğrunda, yalnız rahat uyku değil, icabında mal da, can da feda edilir. Netekim muharebelerde askerlerin türlü zahmetlere katlanmakla beraber yaralanıp şehit olmıya rıza göstermeleri hep bu vazife aşkından ileri gelir.

Türklerin ilk cedleri Hunlardan ilk devlet kuran METE için yurdunu ve ulusunu harp yıkımlarından korumak için saatte bin fersah yol alan atiyle sevdiği karısını Tatar Hanına göndermek büyük fedakârlığında bulunduğunu naklederler. Kurultayda bütün beyler, harp ilânını istedikleri halde Mete, «BEN YURDUMU KENDİ AŞKIM NĞRUNA ÇİĞNETEMEM» diyerek sevgilisini düşmana vermek büyük fedakârlığını kabul etti.

Fakat Hunlarla mutlaka bir harp vesilesi arayan Tatarların hakanı, Mete'nin atını ve karısını istemekle harp çıkaramadığını görerek bu defa Hun ülkesinden hiç bir mahsul vermiyen toprak, ormansız, madensiz ve ahalisiz bir toprak parçasını istedi. Kurultay bu faydasız yerin verilmesinde bir mahzur görmediği halde Mete: «VATAN BİZİM MÜLKÜMÜZ DEĞİLDİR, MEZARDA YATAN ATALARIMIZIN VE KIYAMETE KADAR DOĞACAK TORUNLARIMIZIN BU KUTLU TOPRAK ÜZERİNDE HAKLARI VARDIR. YURDDAN BİR KARIŞ BİLE OLSA YER VERMEĞE HİÇ KİMSENİN SALÂHİYETİ YOKTUR. BU SEBEPLE HARP EDECEĞİZ» demiş ve Tatarların üzerine yürümüştür.

Görülüyor ki, en eski cedlerimiz olan Hunların Hakanı Mete'nin kararlarına hâkim olan fikir ve ahlâk vazife duygusu i Onun Hakan olarak vazifesi yurtla ulu korumaktı. Bunun için lüzumsuz harpt çekinmesi lâzımdı. Çünkü icapsız bir ha yurda ve ulusa yalnız zarar verebilirdi. H kümdarın atı ve karısı ulusla yurdun me faatlerine değişilemezdi. Fakat yurttan b parça kimseye verilemezdi; çünkü vatanı bir karış yerini bile gayrıya vermek salâhiyeti ne hükümdarda ve ne de halkta yoktu Yurdun üzerinde, onun topraklarında gön lü yatan atalarla doğacak torunların da h ları vardı. Onun için yurdun toprağında gö zü olan düşmana karşı harp etmek hükümdar için de ulus için de kutlu bir ödev idi.

General H. E. Erkilet çalışma odasında

Bunlar masallardır. Fakı bu masalları, binlerle yıl ağız dan kulağa söyleten, kitabe lere yazdırtan ve Türk nesil lerinin dimağ ve ruhlarında ya şatan şey ancak Türklerde v zife duygusunun yüksek ve kutlu olarak telâkkisidir.

Vazife hissi olmadan millet yaşar ve ne de milletçi lik ve vatanseverlik olur. Bu sebeple çocuklarımızın aile v mektepteki terbiyesinde gençlerimizin yetiştirilmesinde vazife duygusunun beslenme bilhassa dikkat olunacak noktalarıdır.

Fakat vazife yalnız ulusa ve yurda karşı olmakla ku olmaz. Her ne olursa olsun kime ait bulunursa bulun vazife daima mukaddes telâk olunmak iktiza eder. Vaz ister resmî veya hususî olsu isterse umumî veya mahdut b mahiyette bulunsun, daima va zifedir ve onu tamamı tamamı na ve dakikası dakikasına i etmek her Türk'ün millî bir borcudur. Çün kü intizam ve tanamlık milletin en büy kuvvetlerinden ve disiplininin en sağlam te mellerinden biridir. Türklerin en eski zama lardanberi millet ve vatan sevgisi yanı vazife aşkına önem vermeleri bundan do yıdır. Bu itibarla ödev duygusu yani vazi aşkı aşkı Türk ahlâkının başında gelir.

H. E. ERKİLET

ÇINARALTI'nın kıymetli muharriri, Sayın General H. Emir Erkilet, Alman Başkumandanlığının daveti ve hükûmetimizin tensibi üzerine, Harp Akademileri Komutanı General Fuat Erdem heyetine dahil olarak, Alman - Rus cephesini ziyarete gitmiştir. Seyahatinin üç, dört hafta süreceğini tahmin ederiz. Kendisine ve arkadaşlarına, güzel ve istifadeli yolculuk dileriz.

Gelecek sayımız

Ziya Gökalp

nushasıdır.

Büyük Türk mütefekkiri Ziya Gökalp'ın ölüm yılı gelecek sayımıza rastlıyor. Çınaraltı, onun aziz hatırasiyle dolu çıkacaktır.

162

Konyadan bir manzara

Divan Edebiyatında Ramazan

Yazan : İb-ül-Emin Mahmud Kemal

Her sene Ramazan geldikçe Sabit merhum karşıma çıkar, sadrâzam Baltacı Mehmet Paşaya yazdığı Ramazaniyeyi birlikte okuruz. Bir kaç beytini sizinle de okuyalım :

«Yevmi şek sohbetine şîre sıkarken yaran
Sıkboğaz etti basıp şahnei sehri ramazan
§ Kalbi mümin gibi mescit müteaevvir, mamur
Dili fasık gibi meyhane harabü viran
§ Donanup al akideyle şeker tablaları
Etti her kûşei İstanbulu suku mercan
§ Elde işkembe fener, arkada zenbili sahur
Gece faslında şikemharelerindir seyran
§ Her makam üstüne iftarda tercih olunur
Nağmei nerm ile ahengi dügâhı dendan
Bu da bu şehri azîmin berekâtındandır.
Fukarada bile araste hani elvan».

Diğer şairler de Sabit'i taklide özenmişler, kübbara Ramazan kasideleri yazmışlardır. Meselâ Seyyid Vehbi;

«Geldi çattı yine küştii hilâli ramazan
Suku rahmette ucuzlandı meta'ı gufran»,

Nedimi Terzeban;

«Biğteten sabit olup gurre firaşında imam
Hab için yatmış iken etti teravihe kıyam
Baş kaldırmadılar öğleye kadar uyhudan
Yevmi şek zevkine hazırlanan ahbabı kiram»,

Haşmet;

«Pertevendaz olicak gurrei şehri ramazan
Yaktı kandili dili şule'i ramazan»

Vâsıf;

«Yevmi şektir der iken umdei zühhadı cihan
Doğup isbatı kadem kıldı hilâli ramazan».

Demişlerdir.

Her ramazan, geçmiş günleri göz önüne getiririm de müteessir olurum. Sabit'in dediği gibi «Bu şehri azîmin berekâtından» olarak «Fukarada bile hani elvan araste» idi. İftar vakti kimin evine gitseniz müslimliğin, Türklüğün keremkârlığını mütecelli görürdünüz. Bütün mahazarı bir kap yemekten ibaret olan bir fakir bile misafiri memnuniyetle kabul eder, elinden geldiği mertebe ikrâm eylerdi.

İftar âlemleri, ne kadar lâtif, ne kadar neşve nisar idi. İftar vesilesile ehibbanın bir araya toplanması, uhuvvet ve muhabbetin teyidine sebep olurdu. Fukara da - mütehassir oldukları - yemekleri yiyerek yedirenlere dua ederdi.

Şimdi isimleri bile unutulan nefîs, leziz Türk yemekleri tabholunur, sanayii nefiseden madut olan o millî taamlar, unu-

163

Boğaziçine gazeller:

TEŞRİN

Küskün suların alnı buruştukça Boğazda
Can vermededir öksürerek sevgili yaz da.

Göklerdeki her martıya dersin bir uçan rûh.
Mâtem tutuyor koyların ağzındaki saz da.

Kül rengi bulutlar denizin koynuna inmiş
İçler kararır mâvi ufuklar bulamaz da.

İn cin göremezsin çınarın altına bak
Sermiş yere yaprakları bir gizli mar

Güz, ıslak ayaklarla yamaçlarda gez
Bir gamlı hilâl ufku dolaşmakta ay

Geçmiş günü yâdetmek, EDİB işte t
Bul zevkini son hâtıranın verdiği haz

Edip

tulmaktan muhafaza edilirdi. Son zamanlarda ise - zevki selime muvafık - lezzetli bir çorba pişiren aşçı da kalmadı. Yaptığını bilir ve iştiha ile yedirir aşçı bulana ve yemeklerin nasıl pişirileceğini değil, isimlerini bilene aşkola.

Meselâ helvayi hakani, ishakiye, nuriye, reşidiye, sabuniye, gurabiye, süngeriye, lâmuniye, güllâbiye, âsude helvası, samsa, vezir parmağı, dilber dudağı, evliya tatlısı vesaire gibi millî tatlılarımızın cisimleri değil, isimleri de bugün meçhulâta karıştı.

Eski kübbarın konaklarında mahir Türk aşçılarının pisirdikleri mütenevvi ve zevkâver taamlardan yalnız konak halkı istifade etmezdi. Gani, fakir her fert, iftar vakti konağa dalar, ümidinin fevkinde it'am edilirdi.

Nevres'in bir kasidei gurrada:

«Tulu' etmedi sen gibi bir atâ güneşi
Olalı matlai şemsi vücut haveri cud
Kerimsin keremi ikliminin hudavendi
Musahhiri kefi ihsanın oldu kişveri cud»

Beyitlerile sena ettiği Yusuf Kâmil Paşa merhumun - Üniversite Edebiyat ve Fen Fakültelerinin bulunduğu - Bayezitteki konağı her zaman, bilhassa ramazanlarda her sınıf halk ile dolar, davetli olmıyanlar da davetli misafirler derecesinde izaz edilirdi. Avamın «Diş kirası» tabir ettikleri atiye ile de tatyip olunurlardı.

O vakte yetişenlerden işittiğimize göre paşanın ağaları, akşam üstü konağın kapısının önünde durup, geç kaldıkları için evlerine telâş ile gidenleri yoldan çevirirler, «Paşa efendimiz. sizi iftara davet ediyorlar» diyerek konağa sokarlarmış.

Boğazını seven bazı adamlar, kapının önünden bililtizam sür'atle gecerek ve iftara yetismek tavırları göstererek kendilerini davet ettirirlermiş.

Paşanın amcası Gümrükçü Vezir Osman Paşa zade Süreyya Pasanın oğlu esbak Vasington sefiri Sekip bey merhum, bir ramazan akşamı konağın önünden gecerken kapının iki tarafına kaldırım taşı yığıldığını görün kemali teessürle «Suphanallah. ... zaman sıraya fukara yığılırdı, simdi taş yığılmış» dediğini ... söylemisti.

İstikamet ve liyakati ile beraber hissette emsali nadir olan devrin vükelâsından biri de - diğer vükelâ ve ricalin aksine rak - iftara gelenleri «Ben. sizi davet ettim mi? Davetsiz lek ayıptır. Haydi buyurun» diye defedermiş.

Her kapının herkese açık bulunması, ulûvvücenabı ve keve mürüvveti isbat ederse de konak sahipleri bu yüzden vakit muztarip olurlardı. Çünkü tahminin fevkinde misafir hücum edince yemek ve yedirecek yer bulmak müBazan sahur yemekleri de misafirlere yedirilirdi.

Erbabı ikbal şöyle dursun, bizim fakirhanelerim defa fazla misafir bulunurdu. Dar vakitte telâşa düşkat «o şehri azîmin berekâtından» olarak kimse aç Nimeti ilâhiyeden mütena'im olurlardı.

***

Taamdan bahsolunurken tarihî bir fıkra nakledey

Şani zade, tarihinde «Sefahatin men'i için ehli i lerinde tabh ve tenavül olunacak et'ime, nihayet b türlüye kadar olup ziyadeye tecavüz edilmemesi» ka dığından bahsederken der ki :

«Hâlet efendi, beher ramazan her akşam ikişer adama avlu ve bahçede sofralar kurup bazı mülâhaza manendi müctehidi muhta taamda sefahat ve israf ol rek envaı et'ime it'am etmekte idüğü meşhurdu havas iken bu defa nizamı taamı kabul eyledi. Bu esnada bir mebni fakir, bir defa taamda bittesadüf bulundum. Va' türlü olup lâkin havuz gibi mertebanilerde nısfı sük' rak gayet de nefîs ve nadir taamlar olmağla kemiyet fiyetine ve es'arın bahasına kıyasen şüphesiz lâakal y sofrada üç yüz kuruşluk kadar taam tahmin eyledim. aleyh madde temel tutmayıp yine herkes bildiğinden ka

***

Her sene ramazandan bir iki gün evvel Yusuf K Prens Mustafa Fazıl Paşaların adamları, arabalara yağ, şeker, kahve, sabun vesair erzak doldurup Topkapı ve S kapı semtlerindeki fukaraya ve medrese talebesine dağı

Ricalden bazı zevat da muhtacine muavenetten geri mazlardı. Esbah Divanı Hümayûn Beylikçisi Nâsır bey hum demişti ki :

«Bilmem hangi senenin ramazanından bir gün evvel sekkaldırım taraflarında ehibbadan bir hastayı aramağa ken bir bakkal dükkânında - Sadaret Müsteşarı iken eden - Şefkati efendinin [1] oturduğunu gördüm. Bu burada ne işi var diye kendi kendime söylenerek yürü Dönüşte onu dükkânda görmeyince bakkale «Demin yaşlı adam oturuyordu, burada ne yapar?» dedim. «Kim olduğunu mem, her sene ramazandan bir gün evvel gelir, bu mal

[1] Musikiye ve şiire nisbeti vardı. Haşim bey merh bestenigâr makamından pek dilrüba surette bestelediği ma mecburundan ey ahuyu vahşi ülfet et» şarkısı onundur. cemei halile bazı manzumeleri «Son asır Türk şairleri» eserimde münderiçtir.

benden alışveriş eden fakirlerin, defterimde yazılı olan borçlarını sildirir, yeniden erzak alıp evlerine gönderir» cevabını verdi. Ondan sonra efendiye evvelkinden ziyade riayet etmeğe başladım».

Mürüvvetten nasibi olan bazı rical de, ramazandan ve bayramdan bir kaç gün evvel bedestende bir dolapta (dükkânda) oturur, bir takım biçarelerin, ramazan ve bayram masraflarını karşılamak için - ellerinde kalan - yüzük saat vesair eşyayı, esnafı biinsafın beş on kuruşa kapatmalarına mani olmak maksadile - kendilerine lüzumu olmıyan - o eşyayı yüksek fiyatla alarak sahiplerini sevindirirlerdi.

Mürüvvet ve muavenetin - eski tabir ile - «ismi bi müsemma» hükmüne geçtiği bu zamanda - on dört on beş yaşlarımda söylediğim - şu beyti tıflaneyi irat etmek muvafıktır zannederim :

«Kimsenin kimseye yok faidesi
Herkesin faidesi nefsinedir».

***

Vaktile ramazan gecelerinin eğlencelerinde de başka bir letafet vardı. Meselâ merhum İsmet efendi gibi değerli meddahlar, icrayı san'at eder, millî oyunlarımızdan olan orta oyunu ve hayal oynatılır, Hamdi, Küçük İsmail vesaire gibi sanatlarının hakikaten eri olanlar ve Kâtip Salih ve emsali hayalciler, temaşaya lâyık oyunlar gösterirlerdi.

Son senelerde posta ve telgraf dairesi memurlarından Küçük Ali bey - ki şimdi Ankarada bulunduğunu işitiyorum - hayalbazlıkta ibrazı hüner ederdi. Perde kurmaksızın da hayal oynatabilirdi, eşhası sözle tecessüm ettirirdi. Ankaraya gittiği esnada bana gönderdiği mektupta «Beni unutmamanızı rica ederim» demişti. Ben de «Hayaliniz! Daima gözümüzün önündedir» cevabını vermiştim.

Hayale ait iki fıkra hatırıma geldi :

Meşhur Hayalî Hafız, bir gece Üçüncü Sultan Selimin huzurunda hayal oynatırken Hacivada Arap köleyi Selim diye yüksek sesle çağırması üzerine Sultan Selim «Lebbeyk» der. Hayalci gafleten ne halt ettiğini anlayınca şem'ayı söndürür, perdeyi indirir, kusurunun affını niyaz eder. Padişahın ısrarına rağmen «San'atinde bu kadar gafilâne davranan adam, bir daha icrayı san'at edemez» der ve yaşadığı müddetçe hayal oynatmaz.

Değerli hayalcilerden Rıza efendi, bir gece Sultan Abdülhamidin huzurunda hayal oynattığı esnada - o vakit Muzikai Hümayûnda bulunan - Tanburî Büyük Osman bey de perde arkasında def çalar. Hacivat, Karagöze - muhavere sırasında - «Bir döner bir daha dönmez nedir, bil bakayım» der. Türlü türlü cevaplardan sonra Karagöz «O dediğin Tanburî Osman beyin pantalonudur» deyince Hacivat «Aferin, şimdi bildin» cevabını verir. İkisi de ihsana nail olurlar.

Ramazan gecelerinde pek hoş musiki âlemleri olurdu. Bizim yetiştiğimiz zamanlarda kemanî Tatyos, kemençeci Vasil, tanburî Yuvakim gibi üstatlar vesair kıymetli sazende ve hanendeler Şehzadebaşında Fevziye, ve kemanî Memduh ile arkadaşları da Şems gazinosunda icrayı ahenk ederler, dinliyenler mesti safa olurlardı.

Gazinolar tamamile dolduğu halde terennüm esnasında kimsenin sesi çıkmaz ve dışarıdan gelenler - en hafif bir gürültüyü de lâyık görmediklerinden - potinlerinin ucuna basarak yürürler, sükûta dalarlardı. Şimdi öyle olmuyor.

Ramazanın, maddî ve manevî bahşettiği neşve ile evlerimiz de de - ilâhilerle eda olunan teravih namazından sonra - musiki meclisleri kurulurdu. Zevkiyattan bir şeye müptelâ olmadığım halde kitapla musikinin - sabavetimden beri - müptelâsıyım. Musiki, benim için âdeta havayici zaruriye sırasına geçmiştir.

Bolahenk Nuri bey merhum gibi - emsali nadir - bir musiki üstadı, şakirtlerinin mümtazlarile beraber iftarımıza gelir. ilâhiler ve tevşihler okunarak edayı salât olunur, ondan sonra musiki faslı başlardı. Ayasofya hatibi iken otuz dört yaşında vefat eden Hafız Vehbi ve Yenişehir Fenerli Hüseyin Hâşim merhumlar gibi pek değerli şakirtlerile beraber koca üstad - ibadet eder gibi bir tavrı edeble - terennüm ettikçe sami'ler gaşyolurlardı.

Bir ramazan gecesi iftarımızda bulunan pek değerli ricali askeriyeden Manastır valisi Abdülkerim, Dinibütün Mustafa Hilmi, ferik Cin İzzet, müterdim İzzet paşalarla sair zevatı muhtereme huzurunda Nuri bey - mutadı veçhile - yerdeki şilteye oturup en mühim ve ağır besteleri okumağa başladığı sırada babam Mehmet Emin paşa merhum da yere oturdu. Ben de huzzarı kiranın ellerinden sigaralarını alıp söndürdüm.

Üstat, bu hallerden o kadar memnun olmuş ki «ilme hürmet böyle olur, aman yine gidelim» diyerek babama ve bana dua ettiğini - o gece beraber getirdiği - Rauf Yekta söyledi.

Musiki dahîsi Tamburi Cemil merhum, evimizde tambur, kemençe ve lavta ile terennümsaz oldukça kendimizden geçerdik. Cemil, öyle bir dâhi idi ki - Yusuf Paşa gibi - eline bir değnek parçası alsa ney gibi inletir ve en müşkülpesentlere bile zevk ile dinletirdi.

İlim gecelerimiz de vardı. Zamanın ileri gelen âlimlerinden, ediplerinden, şairlerinden, müverrihlerinden ve zariflerinden bazı zatlar, iftara gelerek sahur vaktine kadar mühim mübahaseler, musahabeler ve müşaareler vuku bulurdu. Cenabıhak, hepsinin ruhlarını şad eylesin. O lâtif âlemleri tasvir için bu sahifeler müsait değildir, belli başlı risaleler yazmalıdır.

En büyük zevklerimizin üstünde bir zevkimiz vardır ki Hayyam'ın ruhanî neşvesidir. Şu aziz beldenin mübarek camilerinde - gece ve gündüz - geçirdiğimiz feyizli demlerden duyduğumuz safa, kal ile değil, hal ile tarif olunabilir.

Bu satırları yazarken imsâk vakti yaklaşıyordu, imsaki kelâma mecbur oldum.

İbn-ül-Emin
Mahmud Kemal

SANA ERMEK İÇİN

Süheylâ'ya :

Gün vurmuş denizlere benziyen gözlerini
O karanlık koğuşta kimler kapadı, kimler?..
Gel avut, sar göğsümün bu sızlıyan yerini,
Bak nasıl çaresizim... Bana bir teselli ver!

Derdin beni sarıyor alevden bir ağ gibi;
Hasretin yüreğimde coştu yanardağ gibi.
Her renk, her çiçek, her ses aramızda bağ gibi,
Her güzellik toprakta şimdi senden bir eser!

Ne saadet olurdu gözlerine eğilmek,
Onlardan akan yaşı parmaklarımla silmek
Ve ağzından son defa dökülen adı bilmek!
Sonra beni alsaydı seni alan kara yer.

Kalbimi hasretinin potasında eritsem,
Mevsim bilmez çöllerde yıllarca gitsem, gitsem...
Ve nihayet sesini gök yüzünden işitsem!
Bu suçlu gönül belki o zaman sana erer!

Halide Nusret ZORLUTUNA

BARBAROSU OKURKEN..

Açsa enginlere ruhum ne zaman yelkenini,
Giyerim cedlerimin hâtıralar cepkenini.

Barbaros dağ gibi deryayı yarıp gürlerken,
Yüce mazi belirir sıyrılarak tüllerden:

Denizin özlemi estikçe alır gönlümü yel,
Ey Deniz Kurdu, derim, ufkuma doğ, gölgeme gel!

Nerde yılmış Venedik, nerde şaşırmış Cineviz?
Nerde dört bir yanı yelkenle sarılmış o deniz?

Nerde öc almak için bindiğin ilk Perkende (*)?
Dorya'nın yasla dümen kırdığı engin nerde?

(*) Barbaros'un ilk bindiği küçük gemi.

Kabaran duygularım dalgalanır, çalkanırım;
Provans avdeti kalyonları gördüm sanırım:

Yürüyen dağ gibi yüz kırk iki çektirmeyle
Dönüyor kafile... Derya geliyor sanki dile!

Yine baştanbaşa neş'eyle donanmakta şehir.
Gemiler Kızkulesinden geçiyorken birbir.

Sesi binlerce levendin tutuyor gökle yeri,
Kutlu günler... Provans, Barbaros'un son seferi.

★

Dağılırken suya son altın ışıklar yer yer,
Yüce tarihim uzun kafile halinde geçer.

Dündar Aküna

Bugünkü Türkçülüğün Esasları

Yazan: **Hüseyin Namık Orkun**

— V —

Mevzuumuza girmeden evvel bir kaç yazı ile Türkçülüğün tarihine de kısa bir göz atmak gerektir.

Aynı dili konuşan insanlar arasında hiç şüphe yoktur ki bir akrabalık mevcuttur. Dil bilgisinin aynı kökten olduğunu meydana koyduğu bir dil grubuna mensup insan her halde en eski devirlerde siyasî bir vahdet teşkil etmişlerdi. İşte bunun içindir ki bugün dilleri arasında zahirî hiç bir münasebeti olmayan ve tabiî bir birlerinin konuşmalarını dahi anlamıyan meselâ İndo-german kavimlerini de ilim adamları en eski çağlarda bir vahdet halinde tasavvur etmekte ve bunlara en eski müşterek bir yurd bulmaktadırlar. Bazı âlimlere göre İndo-german kavimlerinin en eski yurdu Hazerin garbı, Kafkasyanın şimalidir. Biliyoruz ki Ural-Altay dilleri de İndo-german dillerinden kelime almış ve vermiştir. O halde bu eski çağda bu iki dil grubunu konuşan insan arasında bir münasebet olması icap eder. İşte bunu da göz önünde tutan ilim adamları İndo-german kavimlerinin şimalinde Ural kavimlerinin, Uralın garbında, Hazerin şimalinden şarka doğru imtidat eden yerlerde de Altay daha doğrusu Türk kavimlerinin en eski Yurtlarının olduğunu tasavvur etmektedirler.

Mademki bugün dillerile birbirlerini anlamağa imkân olmıyan İndo-german'ları müşterek bir asla irca etmektedirler ve mademki aynı köke dayanan dilleri konuşan insan oğulları arasında daha eskiden siyasî bir vahdet olduğu ileri sürülmektedir; o halde bugün dahi bir birlerini kolaylıkla anlıyan ve aralarında ancak bir lehçe farkı bulunan Türkler de eski devirlerde siyasî bir vahdet halinde olduğuna şüphe dahi edilemez. Dil gruplarını umumî bir surette mütalea eden âlimler Türklerin yakın akrabalarını da bir kül halinde tetkik ederek bunlara Ural-Altay diye müşterek bir isim vermektedirler. Eskiden bu tabir yerine Turan kavimleri adı da verilirdi.

Slav kavimleri arasında bir Panslavizm, German kavimleri arasında bir pancermanizm mevcut olurken Turan kavimleri arasında da bir Panturanizm cereyanı meydana çıkmıştı. Bu cereyanı bilhassa Macarlar ileri sürmekte idiler.

Macaristanda iki cereyan vardır. İlim adamları kendilerinin Fin-ugorlardan olduklarını iddia ederken diğer zevat da kendilerinin Türk olduğunu ileri sürerler. Filhakika Macaristanda asıl halkın esas kanı Türk kanıdır. Çünkü Avarlardan itibaren Kumanlar, Peçenekler ve daha sair bir çok Türk kavmi Macarlara karışmış ve erimiştir. Binaenaleyh bugün Macaristandaki Macarların kanı -karışma itibarile- yüzde altmış nisbetinde Türktür. Şuurlu Macar milleti bunu hissettiği için Turanizm cereyanı kısa bir zaman zarfında son derece ilerlemiş, fakat iktidar mevkiinde bulunan gayrı Türk hattâ gayrı Macar anasır bunu bir tehlike olarak görmüşler, derhal kurulan Turan Cemiyetini kendi idare ve himayelerine alarak cereyanın esaslı bir surette yayılmasına mâni olmuşlardır. Bugün Macaristandaki Turan Cemiyeti Parlemento binasının içinde ve hükûmetin kontrolü altında siyasî bir cereyan olmaktan uzaklaştırılmış bir haldedir.

Malûmdur ki Turan arazisi Hazer denizinden şarka, Aral gölüne kadar imtidat eden yerlerdir. Binaenaleyh buraya ne Macarlar, ne de Fin-ugor kavimleri uğramış bile değildir.

Bu takdirde kelimenin delâlet ettiği bu manayı göz önünde tutarsak Turanizmin bir Pantürkizmden başka bir şey olamıyacağı anlaşılır. Halbuki bu sözü Macarlar daha geniş manada kullanmakta, bu meyana bütün Ural-Altay kavimlerini katmaktadırlar.

Turan sözünü İndo-german aslından bir kelime telâkki ederler. Bu söz İran kelimesine mukabil olarak kullanılmıştır. Hazerin şarkındaki araziye İranlılar ve daha doğrusu İndo-german kavimleri bu ismi vermişlerdi. Sanskriteeye kadar dayanan bu kelimenin onlarca manası düşmandır. Aynı söz Strabon'da da geçmektedir. Strabon Baktriyan satraplığına Tuirya adını vermektedir. Aynı isim Awestada da Tura şeklinde geçer. Daha sonra Hind kaynaklarında da Turushka diye geçen ismin İndo-Skitler daha doğrusu Turanlılar olduğunu ilim adamları kabul etmektedir. Vivien de Saint-Martain Dictionnaire de Géographie (cild VI, 1894, Turan maddesi) adlı eserde şöyle yazıyor: «Le terme Tourân vient probablement du mot zend Tûirja ou Touirya et du mot sanskrit Turuschka ou Tourouchka, signifiant tous les deux «rapide, expéditif, alerte.» (1)

(1) Aynı eserde şu satırlar da vardır: «Les Aryens l'Inde conaissaient les Touranas ou habitants du Tourân des la plus haute antiquité. İl en est question dans la Mahabharata, eu plus tard (du III. au IV. siécle) le poème krichnavite, le Vallabhaiatchara, parle de l'invasion des tribus Touranas dans le Sourachtra.»

166

Büyük türkoloğ Markuart Eranşahr adlı tetkikinde (s. 239) Kaşmir kronikasında kaydedilen Turuşka sözü hakkında şöyle söylüyor: «eine gelehrte Sanskritisierung der vermeintlichen Prakritform Turukha = Türk.»

Hind kaynaklarındaki Turuşka sözünün Türk adından başka bir şey olmadığını biz de kabul edebiliriz.

Turan adı İbn Haukel, Yakut vesaire gibi şark müellifleri tarafından da zikredilmektedir. Bu müellifler Turan namı altında Garbî Türkistanı anlamaktadırlar. (2)

Bütün bu malûmatı bir tarafa bırakırsak Yenisey havzasında Uyug nehrine akan ırmaklardan birisinin adının Turan olduğunu görürüz. Halbuki verdiğimiz izahata nazaran Turan havzası Yenisey nehri mıntakasından çok uzaktır. Daha sonra Türk tarihinde Turan adlı şahıslara da tesadüf etmekteyiz.

Kelimenin aslı ne olursa olsun şurası muhakkaktır ki Turan Türk kavimlerinin oturmuş olduğu yerdir. Ve Ural-Altay kavimlerinin en eski yurdunu tayin eden yabancı âlimler de Altay yani Türk kavimlerinin anavatanını Turan ülkesine tekabül eden yerlerde göstermektedirler. Binaenaleyh Türklerin anayurdunu Orta Asyada değil Hazer ile Aral arasında aramamız daha yerindedir.

Bu verdiğimiz izahattan da anlaşılır ki Turanizm tabiri geniş manada kullanılmıştır. Biz ise onu dar ve hakiki manada anlamakta ve Turanizm deyince sadece Türkçülüğü kasdetmekteyiz.

Türkiye haricindeki Türkçülük hareketlerinin başlangıcı Rusya Türklerindeki milliyet hislerinin uyanmasile vücude gelmiştir. Rusya Türkleri arasında ilk defa olarak Türkçe gazete Ekinci adile 1875 senesinde Bakûda neşredilmiştir. Bu gazeteyi neşreden Melikzade Hasan bey idi. Hasan bey münevver bir zattı.

Moskof Üniversitesinde okumuş, gazetesinde o devrin hissiyatına terceman olmak üzere Türklükten değil Müslümanlıktan bahsetmiştir. Zaten şu noktayı da ehemmiyetle kaydetmek gerektir ki Rusya Türklerinde milliyet hisleri hemen hiç bir zaman Türkçülük şeklinde tecelli etmemiştir. Ekinci gazetesi bir kaç sene sonra Türklerle Rusların harp ettikleri sırada kapatılmıştır. Bu gazeteden sonra Tiflisde Said ve Celâl adlı iki kardeş bir matbaa kurmuşlar ve Ziyayı Kafkasya adile haftalık bir de gazete çıkarmağa başlamışlardır. Bu gazete de her ne kadar uzun zaman devam etmiş ise de gerek bu ve gerek buna ilâveten çıkarılan Keşkül adlı mecmua Türkçülükten tamamile uzak bulunuyordu.

Rusya Türkleri arasında Türkçülük hareketinin ilk müjdecisi ve ön ayak olanı Gaspıralı İsmail Beydir. İsmail bey 1310 senesinde doğmuştur. Babası Mustafa ağa da tahsil görmüş, münevver bir adamdı. 1849 senesinde ikinci defa olarak Kırım asılzadelerinden İlyas Mirzanın kızı Fatma ile evlenmiş ve İsmail bu anadan doğmuştur. İsmail Bahçesaray civarında Avcıköyde doğmuş ve babasının Gaspıralı olmasından dolayı Gaspıralı İsmail diye şöhret bulmuştur.

Gaspıralı İsmail Akmescidde okumuş, sonra Moskofların Moskovadaki askerî idadisine gitmiş, orada Rusların Panslavizm hareketi neticesi olarak takip ettikleri Türk düşmanlığı kendisinde bir aksülâmel yapmış, o da buna mukabil Türkçü olmağa azmetmişti. Kalbi bu azm ve irade ile çarpan genç İsmail Giridde Türklerin harp ettiğini duyunca derhal bu harekete karışmak istemişti. Zaten Kırımın kalbi Türkiyedir. Kırım, asırlarca Slav camiasına karşı Türkiyeye bağlı olduğu müddetçe mukavemet edebilmiş, bu bağ çözülünce Rus boyunduruğuna girmek mecburiyetinde kalmıştı. Kırımdaki gençler serbest nefes alabilmek için her fırsatta Türkiyeye kaçarlardı.

(2) Turan sözünün Firdevsinin Şehnamesinde de geçtiği malûmdur. Burada da kelime İranın şimal tarafına düşen Türk yurtları kastedilmiştir.

RÜYAM

- Yusuf Ziya Ortaç'a -

Bir kuş olsam; dere, tepe, dağ aşsam;
Kağan Otağına varsam, ulaşsam;
(Yenisey) boyunu görsem, dolaşsam,

Öpsem kitabeyi *Orhun* taşında,
Yüz sürüp mâziyi ansam başında..

Gözden irak olan o iller, yakın.
Orda bir destandır, her yaman akın.
TÜRK diye göklere kurulan tâkın

Koklasam, Al renkli çiçeklerini,
Bassam, Kor bağrıma çelenklerini...

Kanat çırpsam, varsam Hint ile Çine,
Bilmem yerinde mi o setler yine?..
TÜRK diye inliyen seher yeline

Sesimden ses katsam, gönlümden ağıt;
Orda her dağ başı nurdan bir anıt..

(Tanrı Dağı) toprak, kaya, taş değil,
Orda Tarihimi yaşar her meyil...
Eğilmez dik başım! Burda gel eğil!

Türk oğlu TÜRK'tür o dumanlı dağlar;
Orda Türk dereler, Türk sular çağlar..

Geel!.. diye seslense Bilge, Kül Tiğin.
Sorsalar: Hey kandaş nedir dileğin?.
Desem: Başbuğlarım, siz gam yemeyin!

Atalar yurdunu göresim geldi;
Yüzüm o mihrâba süresim geldi..

Dönsem içi dolu, yolâ düzülsem;
Ok gibi fırlasam, ufka süzülsem.
Rüyamı görmeden eğer ölürsem,

Ruhumu rüzgârlar alıp iletsin,
Tanrım.. Bu ayrılık, bu hicran yetsin!.

Yekta KARAMUSTAFA

İsmail bey de bu teşebbüste muvaffak olamayınca artık Moskovaya dönmemiş, 1868 de yani 17 yaşında muallimlik hayatına atılmıştı. Fakat onun ileri fikirleri medresenin geri fikirlerine uymamış, neticede muallimliği terketmiştir. Sonra Parise gitmiş, 1874 de İstanbula gelmişti. 1878 de Bahçesaray belediye reisi olan İsmail bey gazete çıkarmak istemişse de buna muvaffak olamayınca evvelâ risaleler çıkarmış ve hayatı hep matbuat âleminde geçmiştir. Ölümü 1914 senesi Eylûl ayındadır.

İsmail Gaspıralının hareketi de Müslümanlık ve Tatarlık havası içindedir. Gaspıralı hareketine isim vermediği halde Türkçülük yapmıştır. Onun en büyük Türkçülük hareketi bütün Türk kavimleri arasında bir dil birliği vücude getirmeğe çalışmasıdır. Rus denizinde erimemek, Türklüğü muhafaza etmek ve bütün Türkler arasında bir kültür birliği ancak Türk lehçeleri arasındaki farkları bertaraf etmekle mümkündü. İsmail Gaspıralı senelerce meşhur Tercüman gazetesinde bu fikre hizmet etmiştir.

Bu gazete yalnız Rusya Türkleri arasında değil Türkiyede münevver zümre arasında da sevilen, okunan ve aranan bir gazete idi. İsmail Gaspıralı dil birliğinden sonra ikinci mühim adımın kültür sahasında olduğunu sezmiş ve medreselerin ıslâhını ileri sürmüş, kültür ilerlemesinin istiklâle kadar gideceğini pek iyi anlamıştı.

Ölü fırınları ve Kül mezarları

Yazan : Anatomi Profesörü
Zeki ZEREN

Karmeni besteliyen Bizet'nin

Krematoryuma giderken binayı çevreliyen çiçeklerle süslü bir koridor uzaktan görülebiliyor. Bu koridorun bir yanı açık olup bu yanda birçok sütunlardan başka bir şey yok. Öbür yanı yapan duvar üzerinde aşağı yukarı 20 şer santim kutrunda dört köşe mermerden veya kristal, üzerleri yazılmış plâkalar var. Bu küçük levhalara yaklaşarak birkaçını okuyorum :

«Sağ oldukça senin için ağlıyacağız : Kocan ve çocukların»; «zaman hatıralardan başka her şeyi silebilir», «senin yokluğun gözyaşlarımızı hiçbir zaman dindirmeyecek : karın ve çocukların». Bu yazıların altında ölünün doğum ve ölüm tarihleri ve ismi, bazılarında da ölünün küçük resmi. Plâkaların yanında küçük çiçeklikler burada da var. Bunların bazıları boş, bazılarında taze veya solmuş çiçekler, bazılarında sun'î çiçekler bulunmaktadır. Koridorlarda, ellerinde dinî kitaplarla beraber bir tek veya bir iki çiçekle dolaşan ziyaretçilere rastlanıyor. Şurada burada yukarki sıra vazolara yetişebilmek için müteharrik merdivenler görülüyor.

***

Krematoryumun gardiyan odasındayım. Amele kılıklı, kırmızı ablak yüzü kan ter içinde, şişman bir adam, oturmuş, geniş renkli mendilile boyuna kurulanıyor. Bir ara beni görebildiği zaman «Fırını nasıl gezebilirim?» diye sordum. Biraz sonra anladım ki ben bu suali fırıncının ta kendisine sormuşum.

Önde o, arkada ben fırın binasının arka kapısından içeri girdik. Dar bir demir merdiven çıktıktan sonra tavanından yere kadar uzanan çift kanatlı siyah bir perde ile diğer bir yerden ayrılmış geniş̧çe bir hole geldik.

Burası yukarıda anlattığım merasim salonunun siyah perde ile ayrılmış ve oradan görünmeyen tarafı idi. Merasim salonunda yarısı görülmeyen fayans şık fırının oradan görülmiyen tarafı burada idi. Bu çiçekli şık fırının bir ağzı da buraya açılıyordu. Şimdi vaziyeti anlıyorum : Cenaze arabadan alınarak tabutile birlikte öbür taraftaki bekleme salonuna getiriliyor, fayanslı şık fırının o taraftaki kapağından fırına sokuluyor ve kapaklar kapanıyor. Asıl faaliyet, siyah perdenin arkasında, bundan sonra başlıyor. Cenazenin kül olmasını bekliyenler siyah perde arkasında olup bitenleri görmedikleri için her şeyin bu şık fırın içinde yapıldığını zannediyorlar. Halbuki tabut, bu fırın taslağının içine konur konmaz bu yandaki kapaklar açılıyor ve cenaze diğer bir odaya götürülüyor.

Bundan sonrasını bitmek tükenmek bilmiyen terlerini sile sile bana fırını gezdiren ve izahat veren yarı fırıncı yarı mezarcı tavır ve kiyafetli enine boyuna, şişman rehberimden dinleyiniz :

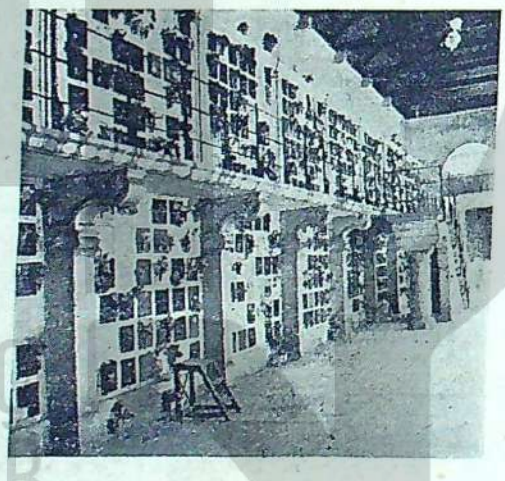

Fırın etrafındaki kül mezarları

«Merasime iştirâk edenler bu fırın taslağında ceset yanacak ve kül olacak diye bekliye dursun, biz bu taraftaki kapaklardan cenazeyi çekip gördüğünüz asıl fırın odalarından birine götürürüz. Bu bina içinde iki fırın odası vardır, her birinin bacası ayrıdır, ceset şu gördüğünüz amyanttan yanmaz torba içine konduktan sonra şu, yüksek harârete tahammül eden amyant sedye içinde ve otomatik demir makine ile fırına sokulur».

Bunları söylerken kılavuzum büyük bir vapurun geniş ağızlı ateş ocağına benziyen demirden büyük bir kapağın cıvatalarını çözerek açıyor, fırının arkasındaki bir delikten cehennemî bir alevin ocağın içini yaladıktan sonra diğer bir delikten çıktığı görülüyor. O sözüne devam ediyor :

«Bu alev her zaman vardır, fırının birini hiç soğutmayız, zamanlı zamansız ölüler, Tıp Fakültesinden gelir, işte bu alevin içine ölüyü şu makine bırakır».

Demir bir kolu çeviriyor ve deki makinenin üstünde bulunan yat masasının üst sathı büyüklüğ parçanın kapak ağzından fırının içe dar girdiği görülüyor.

«Bu fırın mazotla işler, bir ke ısıtması güçtür. Şimdi içerde har 800 derecedir, ölü yakarken bunu rız».

Bunu söylerken fırının arka doğru gidiyor ve bir manivelâya fırın içindeki alev, kapak açık old fazla devamına tahammül edemiyec dar sıcaklık ve kızıllıkla çoğalıyor.

«Şimdi derece çoğalmıştır, böy ve hattâ daha fazlaya çıkabilir. (P doğruluğu üzerinde durmıyacağım, ğim gibi naklediyorum.) Ölü, bu m fırın içine sokulduktan sonra kapakl nır, derece yükseltilir, böylece ceset içerde kalır, bu müddet sonra 65 k adam bunun gibi 1200-1500 gramlık ba kül haline gelir».

Bana beyaz bir toprak hamuru pılmış bir kutu içinde evvelce yak cesede âit külü gösteriyor, ürn de önce söylediğim bu kutu içinde ta yanmamış omurga parçaları ve kalça ğinin küçük bir kısmını seçebiliyorum. vam ediyor :

«Bir saat sonra amyant torbadan ve ufalanmış kemik parçaları toplanır, kutulardan birine konarak, demin g nüz şık fırının bizden taraftaki kapağ içine bırakılır. Öbür taraftaki gardiy işin olduğu haber verilir, bekliyenler fından fırın taslağının kapağı açılınca min tabutla bırakılan ölünün bir kutu haline geldiği görülür.»

Daha biraz önce yaktığı cesedin sında akıttığı terleri kurutmadan bana kadar izahat veren bu dünya zebanisinin onun yaktığı cehennemin, kapısı önünde beni bunaltan sıcaktan kurtulmak için

şarıya can atıyordum. Bana gösterdiği nezaketten dolayı rehberim olan ölü fırıncısına teşekkür ettim.

Bir öylüyü bir parça dumanını tüttürdükten sonra kırkta bir küçülterek küçük bir kutu içine sığabilecek kül haline çeviren bu cehennem alevini gördükten sonra mezarlıktan şu düşüncelerle çıkıyorum :

Bir âlimin «dünyada hiçbir zerre kaybolmaz» diyerek koyduğu sembolik fizik kaidesi karşısında ateş-duman-kül istihalesi herhalde sırıtıyor. Dünya böyle bir krematoryum içine konsa, çıkacak külü, insana, Avustralya kıt'ası kadar bir yeri, savrulacak dumanı da onun semasını kaplayamazdı gibi geliyor.

***

Altmış sene yaşamış bir insanı, vücudunda beslediği tufeyli mikroplarla toprak böcekleri ve farcler, birkaç ayda -mevsim ve toprağın cinsile değişmek üzere- çürütüp, yiyip bitiriyor ve iskelet haline sokuyorlar. Hele o habis farelerin, insan beynine musallat olarak kafaardı kemiğinin deliğini büyülterek kafa boşluğunu temizlediklerini bir çok kazılar esnasında tesbit etmiştim.

Bir natüralist gözü ile toprağa gömülmekle yanma arasındaki fark şu: biri birkaç ayda iskelet olma, birkaç asırda da tamamile topraklaşma; öbürü. bir saat içinde bir hapaz kemik tozu haline gelme.

Tabiat karşısında bir sivrisinek ölüsünü toprağa atmakla bir mangal veya gaz lâmbası içine atmak gibi birşey. Arada değişik olan zamanla, şekil.

***

İnsan ruhunu taşıyan cismin, kendi arzularile de olsa yakılmasına, islâmlık ve hıristiyanlık her ikisi de muhaliftir.

Bununla beraber çok eski Yunanlılarda da yapılan ve Hindistanın birçok yerlerinde dinî bir âdet olan bu yakma işi Avrupada ilk defa 1876 da Milanoda, sonraları İsviçrede, Almanyada, İtalyada ve nihayet 1886 da Pariste yapılmıştır.

Paris krematoryumunda önceleri yalnız hastanelerden ve tıb fakültesinden ve anatomi salonlarından gönderilen parçalar yakılırken sonraları bu iş, bir kanunla şahısların vasiyetlerine, âilelerin arzularına da bırakılmıştır.

***

Fransada iken iki sınıf katolik gördüm: biri, tâbir caizse, serbest katolikler; bunlar nasılsa bir defa kilisenin emirleri dışına çıkmışlar. Meselâ kilisenin müsaadesi dışında karı boşamışlar ve onların izni hilâfına tekrar yalnız medenî nikâhla evlenmişlerdir, bu gibilerin ölüleri kiliseden geçmez. Fransada böylece katolikliğin zor şartlarına uymıyan nice yüksek ve münevver insanların kilise tarafından aforoz edildiğini duydum ve hattâ senelerce Paris Tıp Fakültesinde Profesörlük etmiş bir hocanın ölüsünün kiliseye götürülmeden gömüldüğüne rastlıyarak hayret ettim.

İkinci sınıf katolikler kiliseye ve onun emirlerine bağlı ve sadık olanlardır. O zamanlar Fransızların bu ikinci sınıf katoliklerini tahminimden daha çok bulmuştum.

Fransız çocuklarının kiliseye ilk gidişleri ve kiliseye bağlılıkları merasimle yapılır; erkek çocuklar açık gri elbiseler üzerine beyaz kravat ve parlak siyah ayakkabı, kız çocukları da tülle süslenmiş beyaz elbiseler giyerek ilk komünyon (communion) denilen bu merasime iştirâk ederler. Aileler arasında bu dinî âyinin mühim bir mevkii vardır. Pariste kaldığım altı aylık bir zaman içinde ellerinde din kitapları ve bu kıyafetleriyle sokaklarda gördüğüm erkek ve kız çocukların sayısı, Fransız ailelerinde kilisenin önemli mevkiini göstermeğe kâfi olacak kadar çoktu.

Bununla beraber bu ikinci sınıf sofu katolikler birincilerin gittikçe çoğaldığını söylemekte ve bundan şikâyet etmekte idiler.

Bu kolumbaryumların sekenesini bu serbest katoliklerin fakir olanlarından bir kısmı teşkil etmektedir

***

Ben kendi hesabıma babamla, annemi ve nice cedlerimi zerreleri arasına karıştıran vatan toprağının beni de kendi bünyesine sokmasını, cesedimin insanların yaptığı cehennemde yaktırılmasına tercih ederim.

Profesör Dr. Zeki ZEREN

Kumlar

Yalçın, mağrur başları güneşlerden taç giyen:
Üstünde mevsimlerin ışıktan kumaşları,
Akşam altın ve sabah yakutlaşan taşları;
«Biz toprağın en şanlı âbidesiyiz!» diyen
Aslınız, nerde şimdi?

Nasıl düştü başlardan güneş sorguçlu taçlar?
Nasıl kabardı toprak, nasıl gönül karardı?
Nasıl kartallar o gün başka tepe arardı?
Nasıl dağıldı sonsuz parça olup yamaçlar?
O, bir acı devrimdi!..

Zerreler zerrelere çarpıştı ağlıyarak;
Yorgun, sessiz yığınlar serildi kıyılara;
Kâh sulara yem olup kâh oyuncak rüzgâra,
Bugün bir kaç tanecik baş kaldırıp kayarak
Der: Şu dağlar eşimdi..

Şükûfe NİHAL

Galeri duvarlarındaki toprak altından çıkarılmış kemiklerle yapılan dekorasyon

İBRAHİM PAŞA SARAYINDAKİ DÜĞÜNLERDEN

ŞEHZADE MEHMEDİN DÜĞÜNÜNDEKİ HEDİYELER

Yazan :
S. ÇETİNTAŞ

Vezirlerin, Kırım hanının hediyeleri -Ecnebi hükümdarların hediyeleri- Sünnet düğünü – Düğün nahilleri Sultanlar alayı – Şekerlemeler.

Mimar Sinanın ilâvesi ve divanhane çatıdan görünüsü

Bir yıl hazırlık sonunda Mimar Sinan İbrahim paşa sarayını tamir etmiş ve şimal tarafında mühim ilâveler yapmış; bundan başka düğün için Mimarbaşı tayin edilen Kılıç Ali Paşa tarafından saray avlularında ve meydanda tribünler vesair tesisat ikmal edilmiş ve daha evvelden de 1582 senesi haziranının birinci günü düğünün başlıyacağı bütün dünyaya ilân edilmişti. Yani hariçte Avrupa, Asya ve Afrika hükümdarları hususî elçilerle davet edilmiş, dahilde de devletin bütün beylerbeyleri ve kazaskerleri ve valileri hususî çavuşlar gönderilerek davet edilmişlerdi. Bütün davetliler gelmiş, bizzat gelemiyen hükümdarlar hususî mümessiller göndererek hediyelerini de bunlar elile yollamışlardı. Haziranın birinde başlıyan düğünün tarifine geçmeden evvel gönderilen hediyeleri gözden geçirelim. Bu hediyeleri yerlilerden ve ecnebilerden olmak üzere iki sınıfa ayırarak sayacağız. Yerlilerin hediyeleri şunlardı:

1 — Veziriâzam Sinan paşa: Mükellef eğerleri vurulmuş beş tane kıymetli at, ve şehzade için ayrıca altınlı ve incili gaşiyeler vurulmuş [1] üç kıymetli at ile yine şehzade için kıymetli libaslar hediye etti ki bunların değeri kırk bin altın tahmin ediliyordu.

2 — İkinci vezir Siyavüş Paşa: Yirmi bin altın kıymetinde sekiz adet at ile sırmalı kumaşlar hediye etti.

3 — Üçüncü vazir Hadım Mesih Paşa: İkisi mükemmel eğerlenmiş dört at ile otuz bin altın kıymetinde yüz elli kat elbise hediye verdi.

4 — Cerrah Mehmet Paşa: On beş bin altın kıymetinde atlar, libaslar, köleler, gümüş eşya ve oyuncaklar sundu [şehzadeyi sünnet ettikten sonra padişahtan ve sultanlardan aldığı atiye ve ihsanlarla hediye bedelini geri almış gibidir].

5 — Sadrâzam kethüdası (yani Dahiliye Nazırı) Osman bey: On bin altın değerinde gümüş ve altın kapkacak ile Çerkes ve Gürcü köleler hediye etti.

6 — Kırım hanı: On yük samur, on yük diğer cinslerden kürk, beş yük zerdava, beş yük kakum derisi, beş tane ayı balığı dişi, bunlardan başka yirmi tane hıristiyan delikanlısı köle göndermişti [2].

Ecnebi hükümdarların hediyelerine gelince :

1 — Lehistan elçisi Filipoviski: İki kıymetli köpek ile altı yük samur getirmişti. Her yükte kırkar adet deri bulunmakta olup hepsinin kıymeti altı bin altın tutarında idi.

2 — Transilvanya elçisi Ladislas Salançi ise çifte dipli yedi gümüş kupa, yedi gümüş tepsi, yedi gümüş leğen, ikisi altınlı olmak üzere dört tane avize hediye getirdi.

3 — Ragoza'lıların, Moldavya ve Ulah Voyvoda'larının hediyeleri: Gümüş kupalardan, kıymetli kumaşlardan, asma saatlerden mürekkepti.

4 — Fas sultanının elçileri de, sedef sandık içinde çok kıymetli bir tesbih, sırmalı iki seccade, meyva ve ağaç resimleri ile işlenmiş dört ipek seccade, altınlı bir eğer, altın bir iğne ile takılır ve balıkçıl kuşunun siyah tüylerinden yapılmış bir sorguç, incili ve elmaslı üzengiler, ipekli ve sırmalı kumaşlar ve altın üzerine dizilmiş incilerle beraber muayyen vergileri olan dört bin altın kronu da beraber getirmişlerdi.

5 — İmparatorun (Almanya) elçisi: Kırk bin kron kıymetinde üç gerdanlık ile beş parça elmas ve gayet güzel iki madalyon hediye getirdi.

6 — Venedik elçisi: Sekiz bin duka kıymetinde mücevherat ve elbiseler hediye getirdi.

Yerli ve ecnebilerin getirdiği hediyeler arasında ancak bunları bulabildim; fakat hediye getirenlerin bunlardan ibaret olmadığı muhakkaktır. Zira şurası muhakkaktır ki o vakit Osmanlı hükûmetinin münasebette bulunduğu hükûmetler bunlardan ibaret olmadığı gibi dahilî hükûmet büyük memurları da bu kadarcık değildi.. İlerde yazıla-

---

[1] Tarih kitaplarının ifadesini aynen alıyorsam da bu altın ve incili şeylerin eyer olması ve bunun üzerinde de gaşiyeler bulunması da hatıra geliyor. Malûm olduğu üzere gaşiye eyer üstünden örtülen örtü veya kaftan mânasınadır.

[2] Kırım hanlığı Fatih zamanından başlıyarak 1774 senesi Kaynarca muahedesine kadar Osmanlı idaresinde olup hanları padişah tarafından nasbedildiği için hanın hediyesi de yerliler arasında gösterildi. Hanlık, 1783 de Rus idaresine geçti.

170

cak mütekâmil eserde bunların yüze varacağı ve belki de geçeceği tabiîdir.

Sünnet düğününün icrası

Düğün yeri olarak intihap edilen İbrahim paşa sarayı ve At meydanı: Eski asırların göremediği bir ihtişam ve hareket sahası olmak üzere hazırlanmış ve bütün hazırlıklar ikmal edilmişti.

1582 senesi haziranının birinci günü padişah Üçüncü Murat büyük ve muhteşem bir alay ile sarayı hümayûndan At meydanındaki İbrahim paşa sarayına geldi, kitapların tarifine göre bu alay esasta şöyle tertip olunmuştu: En önde mutat zevat ile ihata olunmuş bir halde padişah gidiyor, ve bu grupun sonu sırmalı esvaplar giymiş çavuş ve müteferrikalar, saray ağaları ve askerlerle nihayet buluyordu, bu alayı birinci kısım olmak üzere sünnet nahilleri takip ediyordu, etrafında seksen yeniçeri muhafızla sevkedilmekte olan bu nahillerin dört tanesinin yirmişer zira'dan fazla boyları vardı.. [3].

Düğün nahillerinden sonra da veliahdın alayı görülüyordu, veliaht kırmızı renkte ve altın işlemeli bir elbise giymiş, başında iki siyah sorgucu olan bir kavuk vardı, kulağında gayet kıymetli bir yakut küpe vardı, elinde de bir çelik topuz tutuyordu ki bu topuzun başı elmas tıraş billûrdan yapılmış ve altın işlemeleri havi idi..

Önde padişah, arkada veliaht ve ortada sünnet nahilleri ile bu alay debdebe, ihtişam ve zenginlik gösterisi halinde ağır ağır sarayı hümayûndan çıkıp At meydanındaki İbrahim paşa sarayına doğru yürüyerek geçti ve vardı.

Padişah sarayda hazırlanmış tahtına oturdu, nahiller de sarayın karşısındaki şimdiki Sultanahmet camiinin bulunduğu yerde ayrılmış hususî mahallere dikildi, yine buradaki muzikai hümayûn güzel havalar çalmakta idi. Alayın arkasındaki ihtişam grupunu teşkil eden veliaht da saraya vasıl olarak tahtında oturmakta olan babasının elini öptü. İşte bu suretle düğün başlamış, tabiri mahsus ile yer yerinden oynamıştı. İstanbul şehri görülmemiş bir sevinç ve heyecan içinde sarsılmıştı.

Padişah alayından üç gün sonra sarayı hümayûndan düğün yerine bir ikinci alay geliyordu: Sultanlar alayı..

Bu alay düğüne maddî ve manevî tat, şeker ve ziynet getiriyordu, canlıları cansızlardan lezzetli, cansızları da canlılardan tatlı olan bu şekerleme kervanı, aralarında ikinci kısım düğün nahillerini de beraber getiriyorlardı. Şekerlemelerle rekabet eden sultanlar bu nahillerle de rekabet edercesine mücevherat ile donanmışlar, kadın, şeker ve nahil her üçü birden gerek ekspresiyonda gerekse nazarlara arzettiği manzarada kuvvetli bir armoni ile gözleri parlatıyor, gönülleri tutuşturuyordu.

Bu kervandaki canlı şekerler halkın gözünü süsleyip gönlünü tutuşturduktan sonra geçip yerlerine oturacaklar, fakat cansız şekerler halka ve davetlilere dağıtılacaktı, sultanların beraber getirdikleri bu cansız şekerleri tarihlerimiz şöylece sayıyor ve tarif ediyor:

Dokuz adet fil heykeli, on yedi arslan, on dokuz pars, yirmi iki at, yirmi bir deve, dört zürafa, dokuz melikei bahir [mevhum deniz kızı yani kalçadan yukarısı kadın, aşağısı balık] yirmi beş doğan, on bir leylek, sekiz turna, sekiz ördek heykeli görülmekte idi.

Bu heykeller muhtelif cinste nefis şekerlerden yapılmış olup arabalarla naklediliyordu. Arabaların atlarından sekiz tanesine kırmızı atlastan, yedisine de sırmalı Şam kumaşından gaşiye vurulmuş yani kaftan giydirilmişti.

Sultanlarla şekerlemeleri Macaristan ve Bosna hududundan alınmış esirlerden ayrılmış on iki kişilik bir grup takip ediyordu, bunlar padişahın huzurunda oyunlar ve marifetler yapacak hüner erbabı idi. İşte sünnet nahilleri de bunları takip ediyordu. Kitaplarımızın yazdığına göre bu nahiller üç gün evvel padişah ve veliaht alayile gelen birinci kısımdakilerden daha çok ve daha büyük idiler, içlerinde otuz kadem [yani yirmi iki buçuk metre] yükseklikte olanlar vardı, her biri on yedişer kısma ayrılmış [4] ve muhtelif renkte yedi balmumu topundan [5] yapılmıştı. Hepsi piramit [çam şeklinde olduğu anlaşılıyor] şeklinde olup en küçüğünün kaidesi dört beş zira kutrunda idi. Dallarına kumaşlar, ve kıymetli madenler ve taşlardan yapılmış hayvan, kuş, meyva vesair eşya mücessemleri kondurulmuş, oturtulmuş veya asılmış olan bu nahiller düğün yerindeki hususî mahallerine dikilmeden evvel halka lâyıkı ile gösterilebilmesi için bir defa da şehrin sokaklarında gezdirildi. Fakat bu havaleli şeylerin geçeceği muayyen sokaklarda daha evvelden bazı evler istimlâk edilerek yıktırılmış, bazılarının da cumbaları veya bir kısımları veyahut da saçakları kestirilmişti.

S. ÇETİNTAŞ

---

[3] Zira' eski ölçümüz olup metreye göre 0,75 santim kadar tutuyor.

[4] Tarihin kısım diye zikrettiği dal olsa gerektir; çünkü bu nahiller sun'î ağaç şeklinde yapılmış şeylerdi.

[5] Top tabiri de vahidi kıyasî ve ölçü olarak anlaşılıyor.

Seçme, güzel şiirler

Çınaraltında

Yakın bir geçmişte çınar altında;
Dinlenir, zevk eder, coşardı gönlüm.
Hayalden tatlı bir gerçek ardında
Sonsuz bir neşeyle koşardı gönlüm.

Ne güzel günlerdi ey Tanrım onlar!
Kandaşlar sarılmış birbirlerine,
Kopuzun nağmesi her yanı sarmış,
Kımız içilirdi şarap yerine!

Yaşıyan Türk ruhu, efe ruhuydu,
Oynayan zeybekti çınar altında.
Yürekler çarpardı Türklük aşkile,
Ülkümüz bir tekti çınar altında.

Sağımı dinlerdim: Türkçe bir şarkı.
Soluma bakardım: Türkten bir eser!
Havada ve suda öz Türk kokusu,
Orada her rüzgâr doğudan eser!

Yine o günlere kavuşacağız,
Yine dalkılıçlar kuracak o dağ!
Türkün zekâsından, Türkün gücünden,
Doğacak ufuktan yepyeni bir çağ!

Hasan AKYÜZ

Tuna ve Gönül

Asırlık derdinin kükremesile,
Dağ, tepe aşarak akardı Tuna..
Sevdalı bağrından kopan sesile
Yıkılmış gönlümü yakardı Tuna..

Hasret illerinden sesini alıp,
Geçtiği yollara hıçkırık salıp,
Yüzüme o mavi gözlerle dalıp,
Ağlıya ağlıya bakardı Tuna!

Saçları dağılmış hasta kız gibi,
Yanında ben yokken pek yalnız gibi!
Toprakta kuyruklu bir yıldız gibi
Gönlümü peşine takardı Tuna!..

Nazmi ŞENER

HİKÂYE

Yemin

Yazan : Kadri Gökalp

Güneşin doğmasına daha bir saat vardı. Etrafı bastıran karanlık yavaş yavaş siyahtan kül rengine giriyor, belirsiz bir rüzgâr hafifçe yüzleri okşuyordu. Her taraf tatlı sabah uykusuna dalmıştı. Durmadan öten böceklerin, ıslık çalan yılanların sesi çoktan kesilmişti. Şimdi onların yerini sessizlik, dört duvar arasını kaplıyan boğucu değil, ruha ferahlık veren bir sessizlik kaplamıştı. Gökte parlıyan sabah yıldızı bu ferahlığı arttırıyor gibiydi fakat ne yazık, uyanık olanlar, yalnız karanlıkta güçlükle seçilebilen kulübeler ve kargalarla gece gündüz amansız bir mücadeleye girişen bostan korkuluklarıydı.

Burası sahiplerinin de dediği gibi belâ bir yerdi. Bir zamanlar kimbilir nasıl bir dereyken kuruyan, güneşin altında çatlıyan büyük yırımın bir tarafında zengin tarlalar, bostanlar, öbür tarafında da içinde belki de binlerce yaban domuzunun barındığı ucsuz bucaksız bir çatlaklık.. Burda mısır, bostan eken Allahtan bereket olsun diye yağmur istemez; domuzların yok olması için dua eder ve ancak o zaman iyi mahsul alacağına inanır.

Senelerdenberi bu derdi çekiyorlardı. Gündüz çobanlardan, gelen geçenden, geceleri domuzlardan bekçilerin hiç rahatı yoktu. Teneke çalmaktan kulakları yarı sağır olmuştu. Karanlığın basmasiyle gaz tenekelerini ellerine alır, gece yarılarına kadar durmadan çalarlar. Fakat neticede yine uyku galip gelir ve yorgunluktan sızdıkları sırada bostanda kavun, karpuz köklerini koparan, mısırlar arasında büyük hışırtılarla doşan domuzları duyarlar. Tenekeler tekrar ...liyete geçer, silâh sesleri duyulur, diğer de uyanarak buna katılır ve uzakn uzağa birbirine seslenirler. «Yiiihhaaa. ...in tarafa geliyor sizin tarafaaa...»

Uzakta bir silâh patladı. Ses, ardında ...nsuz boşluklar bırakarak çataklık üzede dalgalandı, bostanlıkları geçti ve alacalığa karışarak uzaklarda kayboldu. Bekçiler uyandı. Birkaçı kulübenin önükarak etrafı süzdü. Karşı yollardan bir karaltılar geliyordu. Karanlıkta bunların olduğunu seçmek güçtü. Yürüdükleri fark edilmiyordu. Kendilerini davul le haber verdiler. O zaman kulübenin çıkanlardan biri boşluklara seslendi. Sali agaaa, Heeey Sali agaaa..

er bu sabah bir matem havası gibi rdu; ağır ağır çıkan ve etrafı hürüyerek can veren matem havaları ni ses bir daha tekrarladı.

— Sali aga beee. Uyan uyaaan.

Kulübelerin birinde kırk beş ellilik bir adam kalın abasını üzerinden atarak doğruldu. Henüz bir kaç saat evvel tenekeyi elinden atıp uykuya dalmıştı. Gözleri kanlı ve şişti. Bir sigara yakarak dışarı çıktı.

— Ne vaaar?

— Karşıya bak, karşıyaa.

Gelenleri gördü.

— Bugün domuzlara yine ziyafet var, diyerek kulübenin bir kenarında asılı duran tüfeğini aldı.

Domuzlara bütün köylüler düşmandır. Fakat her işin başında biri geldiği gibi domuzlara düşman olanların başında da Salih ağa gelirdi. Daha çocukken amansız bir mücadeleye girişti. Pek küçükken avcılarla beraber kırları dolaştı. Tavşan, çil avlarına gitti, bilhassa domuz avlarını hiç kaçırmadı. Biraz büyüyünce tanıdık avcıların tüteklerini gizlice çalarak ava gitti. Önüne gelen domuza ateş etti, bir gün az daha bunlardan biri tarafından parçalanıyordu. O zamandanberi onların baş düşmanı kesildi. Birinin bostanını domuzlar harap etti mi, kendi bostanı harap olmuş gibi kederlenirdi. Bir hafta evvel de yolunu şaşıran domuzun biri tâ köy kenarındaki harmanlıklarına inmiş, orada çalışan oğlunun bacağını yaralanıştı. Üzerine sopalar, demir direnlerle hücum ederek onu zorla kaçırdılar. Bir aralık Salih ağa şaşkınlıktan harmanı altüst eden domuzun arka bacağına direni saplamış onu topal bırakmıştı. Ne yazık ki yanında silâhı yoktu. Köyden tüfeklerle yetiştikleri zaman domuz topal bacağını sürüyerek çoktan gözden kaybolmuştu.

Salih ağa oğlunun yaralı bacağını sararken etraftakilerin «Yazık olacaktı, çok şükür bu kadarına» gibi sözlerinden galeyana gelerek okkalı bir yemin savurdu.

— O domuzu yakalarsam vallaha da billâha da leşini köpeklere yedireceğim!

Yapardı da. Onu iyi tanıyanlar yeminini tasdik etti «dediğini ölür de yine yapar» diyorlardı.

Tüfeğini omuzlıyarak avcılara karıştı. Diğer birkaç bekçi daha gelmişti. Köyün hemen bütün avcıları burdaydı. Eline kırma bir tek, bir çifte geçiren oraya girmişti. Bazıları da sırf meraktan, domuzları çıkartmakla meşhur av köpeklerini tutuyorlardı. Hattâ ahmağın biri ramazan davulunu sırtlamıştı. Köpekler çataklığa girip etraf sarıld· mı davul durmadan çalacak, domuzlar ürkerek oldukları yerden fırlıyacak, kendileri için kurulan tuzağa düşeceklerdi.

Çataklığı sardıkları vakit etraf dınlanmıştı. «Bu karanlıkta birbirruruz» diyenlerin sesleri çıkmıyord köpekler heyecanlandı. Zeki hayvadilerine verilen vazifenin ehemmiyramışlar, efendilerine görünmek ister bırsızlanıyor, bir an evvel atılmak lardı.

— Köpekleri salın!

Bunun üzerine bütün köpekler rak çataklığa daldılar. İkinci bir en duyuldu.

— Davulcuu vur!

Bir anda her tarafı kuvvetli dav kapladı. Bunun arasında bir parça hkta ilerliyen köpeklerin hışırtıları d fakat çabuk söndü. Davulun sesi boş duruyordu. Bunu dinliyerek oldukları beklediler.

İkişer ikişer ayrılmışlardı. Görü için dolu silâhlarla tepecikler arkası lenmişler, kulaklarını sese vermişlerdi. kü domuzların yaklaştıklarının ilk hışırtılardır. Tıpkı bostanlarda mısır larını koparırken çıkardıkları hışırtı Yalnız bu devamlıdır. Ötekindeki hışı kesilir ve çocukların patlattıkları ma bancası gibi sesler duyulur. «Çat, çat». zaman domuz, mısırın yenecek kısmını zına almış, geriye ince, uzun bir gö geniş yapraklar bırakmıştır.

Çataklığa giren köpeklerden biri ha Bu havlayıştan fazla bir feryattı. Köp domuzları gördüler mi böyle havlarlar. timâl biri sürünün gizlendiği yeri bulm Bu havlamaya diğer köpekler cevap ve Beri tarafta gizlenenler arasında da e dolaştı. Gizlendikleri yerden bağırıyorl

— Dikkat edin!, yerleri bulundu.

— Davulcu biraz hızlı vur!

Salih ağa, bu sabah onu uykudan u dıran bekçi Hafızın Ahmetle yan yan Güneşin ilk ışıklariyle beraber büyük yağmurdan çıkmış gibi ıslanan otlar üzer uzanmış sigaralarını içiyorlardı. Gözleri şişliği halâ inmemişti. Zaten bu sabah lerini de yıkamamışlar, nerdeyse oldu yerde sızacaklardı. Bereket davula, y şimdiye kadar çoktan kendinden geçn lerdi.

Bir silâh sesi onları bu dalgın vaziyelerinden uyandırdı. Karşı taraftan avcın biri bağırıyordu.

— Domuzlar bu tarafa kaçıyor.

İki üç silâh birden patladı. Av başlmıştı. Davulcu emniyet ettiği nişancı avcıl

Seçme, güzel şiirler

PENDİKTEKİ

Dün bağda gezerken yine çılgın yine şendik,
Sevdâmıza kaç yaz kucak olmuştu o Pendik.

Yol kuytu, sular şen, koru sâkin, ufuk engin,
Kalbimdeki rûyâ ne ilâhî ve ne zengin.

Her ses, her ışık, her yeni gün orda güzeldir,
Her âşığın avcundaki bir yâsemin eldir.

Her kahkaha eşsiz yeni bir bestede çağlar,
Her söylenilen şarkıyı söyler gece dağlar.

Dün bağda gezerken yine çılgın yine şendik,
Hülyamıza kaç yıl kucak olmuştu o Pendik.

Hikmet Şinasi ÖNOL

YOLCUDAN SELÂM

Geldim uzaklardan yorulmaksızın,
Selâm bu mevsimin yapraklarına!
Yakuttan damlalar düşer ansızın,
Bu cenup şehrinin topraklarına.

Bir yeşil seccâde sanki ovalar,
Işıklar serilmiş yamaçlarına.
Burda bir cennetin rengi, ıtrı var.
Selâm! kuşlarına, ağaçlarına!

Mehmet Âkif TUNÇAY

n arkasına gizlenmiş, bağırarak tokmağı iriyor.

— Yuhhaa vuur.

Ses diğerlerini de coşturdu. Şimdi yalnız ıyan silâhlar ve nâralar duyuluyordu. Ada bazı isabet ettiren bir avcının sesi büdiğerlerini bastırıyordu.

— Vurdum, vurduuum.

Salih ağa Hafızın Ahmetle oldukları de bekliyorlardı. Diğer avcılar domuzları gibi avlarken onların tarafa nedense hiç ir tane gelmemişti. Öte tarafa gitmek için ı atıyorlardı fakat bu sefer de sürek avı zamını bozmuş olacaklardı. Bu nizama göre erkes tuttuğu yerde bekliyecek. Çaresiz bekdiler.

Bir ara çataklıkta ilerliyen bir domuzun rtısı duyuldu. Silâhları alarak hazır vate geçtiler. İki dakika kadar böyle bekkleri halde domuz bir türlü görünmedi. net sabırsızlandı.

— Ulan çık meydana!

Salih ağa gözleriyle çataklığı araştırıyor-Bu an vücudunün bütün kuvvetini hasyetini gözlerine vermişti. Orada domuz gil, çamurlara saplanmış sarı bir on para sa yine görebilirdi. Netekim biraz sonra kadaşını dürttü:

— Bak köpoğluya nerde!

Ve Ahmedin görmesini beklemeden ateş ti, arkasından bir daha. Önlerini saran haduman perdesi kalkınca ancak kaçan douzun sesini duydular.

— Yazık, vuramadık.

Diye kederlendi. Ahmet kızmıştı.

— Biraz bekleseydin patlardın değil mi?

Bugün talihleri hiç te yaver değildi. Bir muz nasılsa yolunu şaşırıp onların tarafa amış, o da zoru görünce tekrar içeri çmıştı. Boyuna ateş eden diğer avcıları âta kıskanıyorlardı.

— Ahmeet, Sali agaa bir sürü sizin tarafa yor.

Bu, özledikleri bir sesti. Gözlerini dört açtılar. Biraz sonra domuzlar da göründü. Üçü iri, ikisi küçüktü. Ateşe başladılar. Fakat bu tarafta köpeklerin olmamasından, ateş edildiğini gören domuzlar içeri kaçıyorlardı. Nihayet köpeklerin zoruyle iri bir domuz daha göründü. İkisi de silâhları doğrulttular. Can alacak noktalara nişan alıyorlardı. Tetikleri çekmek üzereydiler ki domuz kıpırdandı Salih ağa Ahmedin tüfeğini tuttu.

— Dur!

— Ne var?

— Yemin.

— Ne yemini?

— Harmana giren domuz bu.

— Nerden tanıdın?

— Sol ayağı topal onu yaralamıştım.

— Şimdi vurmadıkları ne malûm?

— Ayağında kan yok.

— Peki, ateş etseydim ne olurdu?

— Yemin ettim, onu ben öldüreceğim.

Yeminin her şeyden fazla ucuzladığı bir zamanda, kıymeti birden artmıştı.

Yerinden sıçrayan Salih ağa çataklığın kenarından topallıya topallıya fakat bir at kadar hızlı kaçan domuzun arkasına takıldı. Ayni zamanda çataklığa kaçmaması için ıslıkla köpekleri çağırıyordu. Bütün kini üzerindeydi. Sanki domuz biraz evvel harmanlığa girip oğlunu yaralamıştı. Ahmet arkasından bağırıyordu:

— Salih ağaaa, ben de geleyim mi?...

Uzun bir yarış yaptılar. Avcılardan epey uzaklaşmışlardı. Gittikçe takatsiz kalan Salih ağa nerdeyse vazgeçecekti fakat ya hâlâ topallıyan oğlu, ve bilhassa domuzu kaçırdın diye Ahmedin alayları.

Bir ara domuz durarak çataklığa dalacak oldu. Köpekler buna mâni oldular. O zaman iki el silâhla domuzun titrediği görüldü. Yaralanmıştı. İnatçı hayvan yaralanınca son gayretini sarfederek hasmının üzerine saldırdı. Onlar insanlara ancak böyle zamanda saldırırlardı. Salih ağa elini fişekliğe atınca tehlikeyi kavradı. Sesinin bütün kuvvetiyle bağırmağa başladı.

— Ahmeet, yetiş ölüyorum.

Onu işitmediler bile.

İnsanlar anî kararları ancak tehlike karşısında vermişlerdir.

Salih ağanın imdadına da yüksekçe bir taş yetişti. Bunun etrafında topal bacağını sürüyerek hırsla homurdanan domuz, kuvvetsiz kalıp yere yuvarlanıncaya kadar döndü.

O gün Salih ağanın evi kalabalıklaştı. Herkes oğlunu yaralıyan domuzu görmeğe gelmiş, karşısında diriymiş gibi çekingen duruyorlardı. Arka ayaklarından avludaki büyük yemiş ağacına asılı duran domuzu görmeğe meraklanmıyan yalnız Salih aga idi. Onu da İstanbuldaki tüccara domuz komisyonculuğu yapan Halim ağa lâfa tuttu:

— Satar mısın?

— Neyi?

— Domuzu.

— Satarım.

— Kaça?

— Şimdi söylerim.

Diye, baltasını kavrıyarak kolabalığı ayırdı.

— Çekilin!

Bir kaç balta darbesiyle domuz ikiye ayrılmıştı, ciğerleri, barsakları dökülmüştü.

— Hübre karaman.

İri çoban köpekleri iştahla domuzun üzerine atıldılar.

— Ne yapıyorsun be?.. Paraya yazık!.. Diyenlere Salih ağa yalnız :

— Eeee... Yemin ettim.

Diyordu!

K. GÖKALP

Sahibi ve Neşriyat Müdürü
ORHAN SEYFİ ORHON
Basıldığı yer : Cumhuriyet Matbaası - İstanbul

MİLLİYET DERGİLERİ